

Vabariigi Valitsuse määruse „Hanila valla, Koonga valla, Lihula valla ja Varbla valla osas haldusterritoriaalse korralduse ja Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määruse nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ muutmise“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Vabariigi Valitsuse määruse „Hanila valla, Koonga valla, Lihula valla ja Varbla valla osas haldusterritoriaalse korralduse ja Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määruse nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ muutmise“ eelnõu (edaspidi *eelnõu*) eesmärgiks on Eesti haldusterritoriaalse korralduse muutmise uue haldusüksuse moodustamisel kohaliku omavalitsuse üksuste (edaspidi ka *omavalitsus*) volikogude algatusel. Eelnõu toetub omavalitsuste initsiatiivile algatada omaalgatuslikult omavalitsuste ühinemine moodustamiseks tugevam, võimekam ja jätkusuutlikum omavalitsusüksus.

Eestis on hetkel 15 maakonda ning 213 omavalitsust, mis jagunevad 183 vallaks ja 30 linnaks. Eelnõuga muudetakse haldusterritoriaalset korraldust Lääne maakonnas ja Pärnu maakonnas, mille käigus moodustub kahe Lääne maakonna ja kahe Pärnu maakonda kuuluva omavalitsusüksuse ühinemise teel üks uus omavalitsusüksus Pärnu maakonna koosseisus. Hetkel kuulub Lääne maakonda üks linn ja üheksa valda ning Pärnu maakonda kaks linna ja 17 valda, pärast haldusterritoriaalse korralduse muutmist jääb Lääne maakonda üks linn ja seitse valda ning Pärnu maakonda kaks linna ja 16 valda. Omavalitsuste koguarv Eestis väheneb kolme omavalitsuse võrra 210-le, kokku 180 valda ja 30 linna^{1,2}.

Ühinevad omavalitsused on³:

- 1) Hanila vald (pindala 232 km² ja rahvaarv 1441),
- 2) Koonga vald (pindala 439 km² ja rahvaarv 1057),
- 3) Lihula vald (pindala 367 km² ja rahvaarv 2262),
- 4) Varbla vald (pindala 314 km² ja rahvaarv 824).

Eelnõuga rahuldatakse sisuliselt Hanila valla, Koonga valla, Lihula valla ja Varbla valla esitatud taotlused haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks ning moodustatakse nimetatud valdade ühinemise teel uus haldusüksus nimega Lääneranna vald (kogupindala 1352 km², rahvaarv 5602⁴).

¹ Arvestades vaid eelnõus esitatud ühinemist. Vabariigi Valitsuse 21.07.2016 määruste nr 82 ja 83, 22.12.2015 määruste nr 151-153, 29.12.2016 määruste nr 168-174 ja 06.01.2017 määruste nr 3-5 jõustumisel väheneb omavalitsuste koguarv Eestis 41 omavalitsuse võrra 172-le, kokku 148 valda ja 24 linna. Arvestades Vabariigi Valitsuse istungile esitatud Antsla valla, Haanjamaa valla, Hiiumaa valla, Häädemeeste valla, Kanepi valla, Kastre valla, Kehtnakandi valla, Lahemaa valla, Lääneranna valla, Mulgi valla, Märjamaa valla, Paide linna, Põhja-Pärnumaa valla, Põhjaranniku valla, Pärnu linna, Saarde valla, Tori valla ja Vastseliina valla moodustamise eelnõusid väheneb omavalitsuste koguarv veel 34 omavalitsuse võrra 138-le, kokku 116 valda ja 22 linna.

² Kuna taotletud haldusterritoriaalse korralduse muudatus jõustub 15. oktoobri 2017 toimuva korraliste kohaliku omavalitsuse volikogu valimiste käigus koos teiste haldusreformi käigus läbiviidatavate ühinemistega, siis muutub omavalitsuste koguarv ning valdade ja linnade arv veelgi.

³ Elanike arv rahvastikuregistri andmetel 1. jaanuari 2017 seisuga.

⁴ Elanike arv rahvastikuregistri andmetel 1. jaanuari 2017 seisuga, ühinemise hetkeks on muutunud.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Rahandusministeeriumi regionaalarengu osakonna õigusnõunik Olivia Taluste (e-post olivia.taluste@rahandusministeerium.ee; tel 611 3092), eelnõu ja seletuskirja koostamises osalesid ka regionaalhalduse osakonna nõunikud Kaie Küngas (e-post kaie.kyngas@rahandusministeerium.ee; tel 611 3080) ja Ave Viks (e-post ave.viks@rahandusministeerium.ee; tel 611 3079).

Eelnõu õiguslikku kvaliteeti kontrollis Rahandusministeeriumi õigusosakonna jurist Heili Jaamu (e-post heili.jaamu@fin.ee; tel 611 3645). Eelnõu on keeleliselt toimetanud Rahandusministeeriumi õigusosakonna keeletoimetaja Sirje Lilover (e-post sirje.lilover@fin.ee; tel 611 3638).

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga ega Euroopa Liidu õiguse rakendamisega.

Eelnõu on seotud Eesti Keskerakonna, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna ning Isamaa ja Res Publica Liidu valitsusliidu aluspõhimõtete 2016-2019. aasta 8. peatüki eesmärgiga „Kohalike omavalitsuste otsustusõiguse ja vastutuse suurendamiseks ühiskonnaelu juhtimisel ja korraldamisel viime ellu haldusreformi“.

Samuti on eelnõu suunatud haldusreformi seaduse § 1 lõikes 2 sätestatud haldusreformi eesmärgi ja § 3 täitmisele, kuna ühinemise tulemusena moodustatakse omavalitsus, kes vastab haldusreformi seaduses sätestatud omavalitsusüksuse miinimumsuuruse kriteeriumile (omavalitsuses elab üle 5000 elaniku).

Eelnõuga muudetakse Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määruse nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ kehtivat redaktsiooni, avaldamismärkega RT I, 29.08.2014, 16, Lääne maakonda ja Pärnu maakonda käsitlevas osas.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb viiest paragrahvist, millega muudetakse haldusterritoriaalset korraldust, määratakse uuele haldusüksusele nimi ja piirid, muudetakse Hanila ja Lihula valla maakondlikku kuuluvust ning korraldatakse piiride kandmine riigi maakatastri kaardile. Eelnõuga muudetakse ka Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määrust nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ Lääne ja Pärnu maakonda puudutavas osas. Eelnõus sätestatakse haldusterritoriaalse korralduse muutmise jõustumise aeg.

Ülevaade ühinemismenetlusest ja läbirääkimistest

Koonga Vallavolikogu tegi 9. juuni 2014 otsusega nr 80 ettepaneku Hanila Vallavolikogule, Lihula Vallavolikogule ja Varbla Vallavolikogule haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks. Lihula Vallavolikogu (26. juuni 2014 otsus nr 23), Hanila Vallavolikogu (26. juuni 2014 otsus nr 40) ja Varbla Vallavolikogu (29. augusti 2014 otsus nr 12) nõustusid ühinemisläbirääkimistega.

Hanila, Koonga, Lihula ja Varbla valla ühinemisläbirääkimiste käigus tagati läbirääkimiste protsessi läbipaistvus avalikustamisega rahvakoosolekutel, omavalitsuste veebilehtedel ning informatiivsete trükiste kaudu.

Lähtudes läbirääkimiste ning menetlustoimingute tulemustest, võtsid Hanila vallavolikogu 7. detsembril 2016, Koonga ja Lihula vallavolikogud 8. detsembril ning Varbla vallavolikogu 21. detsembril 2016 vastu otsused haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks eesmärgil moodustada omavalitsuste ühinemisel uus haldusüksus Lääneranna vald.

Ühinevad omavalitsused toovad välja, et kohalike omavalitsuste ühinemise eesmärgiks on luua sotsiaalselt ja majanduslikult hästi toimiv ning unikaalset elukeskkonda väärtustav tasakaalustatult arendatud kohalik omavalitsus, milles toimub:

- Kvaliteetsete, mitmekesiste ja ruumiliselt hästi kättesaadavate teenuste osutamine lähtuvalt elanike õigustatud vajadustest ja nende osutamise teeninduskeskuste põhisest korraldusest.
- Tõhus juhtimine läbi kompetentse ja motiveeritud ametkonna ning laialdase koostööpartnerluse nii siseriiklikul kui rahvusvahelisel tasandil.
- Suurem esindus- ja osalusdemokraatia, elanikele paremad võimalused omavalitsusüksuse toimimise ja arendamise jaoks olulistest küsimustes kaasrääkimises ja otsustamises.
- Loodusturismi, kogukonnamajanduse ja uute töökohtade loomise toetamine piirkonna konkurentsivõime suurendamiseks ja uute elanike valda saamiseks.

Ühinemislepingu avalik väljapanek toimus ühinevates omavalitsustes perioodil 3. oktoobrist 25. oktoobrini 2016 ühinevate omavalitsuste veebilehtedel, valla- või linnavalitsuse asukohas ja raamatukogudes. Samuti toimusid oktoobris ühinemist ja ühinemislepingut tutvustavad rahvakoosolekud. Õiend avaliku väljapaneku käigus ühinemislepingule esitatud ettepanekute ja vastuväidete ning nende läbivaatamise kohta on toodud ühinemislepingu lisan.

Elanike arvamuse väljaselgitamiseks ühinemisega seotud küsimustes korraldati Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 7 lõike 8 ja § 9 lõike 6 punkti 3 kohane elanike küsitlus ajavahemikus 21.-27. novembrini 2016 küsitluspunktides ja elektrooniliselt (va Varbla vallas).

Elanike arvamuse väljaselgitamise tulemused on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Elanike arvamuse väljaselgitamise tulemused

	Hääleõiguslike elanike arv	Vastanuid	Osaluse %	JAH	%	EI	%
Hanila	1288	119	9,2	94	79	25	21
Koonga	925	133	14	105	79	28	21
Lihula	1947	167	8,6	128	76,6	39	23,3
Varbla	748	113	15,1	61	54	51	45,1

Allikas: Hanila valla, Koonga valla, Lihula valla ja Varbla valla volikogude otsused elanike küsitluste tulemuste kinnitamiseks.

Varbla Vallavolikogu esitas 27.12.2016 kirjaga, Hanila, Koonga ja Lihula Vallavolikogu 27.12.2016 kirjaga Lääne ja Pärnu maavanemale taotluse haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks koos Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 9 lõike 9 kohaste dokumentidega. Pärnu maavanem edastas 28.12.2016 kirjadega nr 12-1/16/2808-2, 12-1/16/2810-3 ja 12-1/16/2817-3 ning 28.12.2016 kirjaga nr 12-1/16/2823-2 oma seisukoha

koos maavanemale esitatud ühinemisdokumentatsiooniga Rahandusministeeriumile. Maavanem toetab nimetatud omavalitsuste ühinemist.

Lääne maavanem esitas dokumendid oma 6. jaanuari 2016 kirjaga Rahandusministeeriumile. Maavanem Hanila ja Lihula valla maakondliku kuuluvuse muutmist Lääne maakonnast Pärnu maakonda ei toeta. Rahandusministeerium märgib, et valla ja linna maakondliku kuuluvuse muutmine on Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 7¹ lg 5 kohaselt Vabariigi Valitsuse otsustada ning seejuures tuleb arvestada ka kohalike omavalitsuste väljendatud selget soovi kuuluda Pärnu maakonna koosseisu.

Rahandusministeerium on omavalitsusüksuste esitatud haldusterritoriaalse korralduse muutmise taotlused koos lisadega läbi vaadanud ning toetab taotluses esitatud omavalitsuste haldusterritoriaalse korralduse ja sellega seotud piiride muutmist. Esitatud dokumendid on kooskõlas kehtivatest õigusaktidest tulenevate nõuetega.

Vabariigi Valitsuse nõustamiseks haldusreformi seaduse § 5 lõike 4 alusel moodustatud Lääne-Eesti piirkondlik komisjon arutas esitatud haldusterritoriaalse korralduse muutmisega seonduvat 10. jaanuari 2017 koosolekul. Piirkondlik komisjon toetab volikogude algatatud ühinemist, kuna taotletava ühinemise tulemusel tekib haldusreformi seaduse kriteeriume, eesmärgi ja territoriaalse terviklikkuse põhimõtet täitev ühtne omavalitsus, mis on positiivse mõjuga haldusreformi eesmärkide täitmisele. Komisjon märkis, et Vabariigi Valitsusel tuleks võtta teadmiseks, et vallad on esitanud soovi kuuluda Pärnu maakonna koosseisu. Vabariigi Valitsusel tuleks otsuse tegemisel hinnata ka ühinenud omavalitsuse maakondliku kuuluvuse osas maakondlikku identiteeti ja maakondliku halduskorralduse proportsionaalsust, sealhulgas mõju maakondade koostöövõrgustikele ja riigiasutuste toimimisele.

Eelnõu § 1 lõikega 1 muudetakse haldusterritoriaalset korraldust selliselt, et Hanila valla, Koonga valla, Lihula valla ja Varbla valla ühinemisel moodustatakse uus kohaliku omavalitsuse üksus Lääneranna vald.

Hanila volikogu otsustas 7. detsembril, Koonga ja Lihula volikogud 8. detsembril ning Varbla volikogu 21. detsembril 2016 tehtud otsustega taotleda haldusterritoriaalse korralduse muudatust ning kinnitasid ühinemislepingu. Ühinemislepingus on sätestatud, et uus kohalik omavalitsus on avalik-õiguslik juriidiline isik nimega Lääneranna vald, keskusega Lihula linnas (asustusüksusena). Ühinemislepingus on kokku lepitud, et moodustatava valla valitsus kui ametiasutus pakub avalikke teenuseid valla ametiasutuses Lihula linnas ning teeninduskeskustes Koongas, Kõmsil ja Varblas.

Ühinemislepingu punktide 6.4 ja 6.5 kohaselt koondub vallamajja strateegiline funktsionaalne juhtimine ja seal osutatakse teenuseid, mis on olemuselt koordineeriva iseloomuga või eeldavad spetsialiseerumist. Teeninduskeskustes osutatakse neid teenuseid, mida on otstarbekas osutada elanikule kodu lähedal. Piirkondliku tasakaalustatud arengu tagamiseks moodustatakse teeninduskeskused endistes vallakeskustes (Kõmsil, Koongas ja Varblas). Teeninduskeskuste piirid ei pea kattuma lepinguosaliste administratiivpiiridega ning elanikke teenindavad kõik teeninduskeskused.

Teeninduskeskuses osutatavate teenuste arv sõltub keskuse teeninduspiirkonna suuruselt ja olemusest ning teenuste hulk ja neid osutavate ametnike arv teeninduskeskustes võib olla erinev. Valla ametnike vastuvõtud teeninduskeskustes toimuvad vastavalt vajadusele, kohtumiste tarvis koostatakse töögraafik. Üldjuhul on igas teeninduskeskuses kolm teenistajat: sotsiaaltöötaja, sekretär-registripidaja ja projektijuhi võimekusega arendustöötaja. Lisaks tagatakse teeninduskeskustes vajaduse korral ehitusnõuniku vastuvõtt kord nädalas. Teeninduskeskused toimivad vähemalt neli aastat juhul, kui nende funktsioonide vajadus ei muutu.

Ühinevate omavalitsuste ühinemisdokumendid koos ühinemislepinguga on kättesaadavad Pärnu Maavalitsuse dokumendiregistrist:

1. Hanila valla kohta:

<http://delta.andmevara.ee/parnu/dokument/832263>.

2. Koonga valla kohta:

<http://delta.andmevara.ee/parnu/dokument/832260>.

3. Lihula valla kohta:

<http://delta.andmevara.ee/parnu/dokument/832275>.

4. Varbla valla kohta:

<http://delta.andmevara.ee/parnu/dokument/832278>.

Eelnõu § 1 lõikega 2 määratakse uue moodustuva haldusüksuse nimeks „Lääneranna vald“.

Omavalitsused põhjendavad nimevalikut järgmiselt:

Geograafiliselt hõlmab ühineva omavalitsusüksuse territoorium Eesti mandriosa Matsalu lahe lõunakaldast Pärnu lahe põhjakaldani jäävast Eesti läänerannikust valdava osa. Ühinevat omavalitsusüksust iseloomustab mööda Eesti mandriosa läänerannikut kulgev pikk rannajoon ja Lääne-Eesti rannaladele iseloomulikud sarnased looduslikud olud, ulatuslikud kaitsealad ja hõre inimasustus.

Eelöeldust lähtuvalt leppisid ühinevaid kohalike omavalitsusüksusi esindanud volitatud isikud ühinemisläbirääkimiste algfaasis kokku selles, et ühinemisel käsitletakse kõiki ühinevaid omavalitsusüksusi nime osas võrdsena, ilma ühtki nime eelistamata. Läbirääkimiste vältel olid kõigi ühinevate valdade volitatud esindajad täielikus üksmeeles selles, et ühinemise tulemusena moodustatava omavalitsusüksuse nimeks saab **Lääneranna vald**.

Kohanimenõukogu leidis oma 20.detsembri 2016 koosolekul Lääneranna valla nime valikut arutades, et tegemist on geograafiliselt määramatu uudisnimega, mida võib kaaluda alternatiivina, kuid eelistatud oleks ajaloolise keskusnimega Lihula vald.

Rahandusministeerium selgitab, et Vabariigi Valitsus võib, kuid ei pea kohanimenõukogu soovitusel arvestama (ETHS § 7¹ lg 4), kuid arvestades, et kohanimenõukogu ei ole Lääneranna nime pidanud ebasobivaks, tuleks lähtuda omavalitsuste soovist ja kinnitada haldusüksuse nimeks Lääneranna.

Eelnõu §-ga 2 muudetakse Hanila ja Lihula valla maakondlikku kuuluvust, arvates need ühinevate omavalitsuste soovil Lääne maakonna koosseisust Pärnu maakonna koosseisu.

Omavalitsused sätestasid ühinemislepingu punktis 4.7, et vald hakkab kuuluma Pärnu maakonna koosseisu. Suurim tõmbekeskus kõigi ühinevate omavalitsuste jaoks on Pärnu linn.

Eelnõu §-ga 3 määratakse uue haldusüksuse piir ning seatakse Maa-ametile ülesandeks korraldada uute piiride kandmine riigi maakatastri kaardile.

Eelnõu §-ga 4 muudetakse Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määrust nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“. Lääne maakonna valdade loetelust jäetakse

välja sõnad „Hanila“ ja „Lihula“. Pärnu maakonna valdade loetelust jäetakse välja sõnad „Koonga“ ja „Varbla“. Pärnu maakonna valdade loetellu lisatakse sõna „Lääneranna“.

Eelnõu §-ga 5 sätestatakse eelnõu määrusena ja selle §-de 1, 2 ja 4 jõustumise tähtpäev. Vastavalt Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 10 lõikele 1 jõustub Vabariigi Valitsuse määrus haldusterritoriaalse korralduse muutmise kohta Riigi Teatajas avaldamisele järgneval päeval, kuid §-d 1, 2 ja 4, mille järgi moodustatakse Hanila valla, Koonga valla, Lihula valla ja Varbla valla ühinemisel Lääneranna vald ja sellest tulenevalt muudetakse haldusüksuste nimistut, jõustuvad ühinenud Lääneranna Vallavolikogu valimistulemuste väljakuulutamise päeval.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Eelnõu määrusena vastuvõtmine omab sotsiaalset mõju, samuti mõju majandusele, elukeskkonnale, regionaalarengule ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele.

Eelnõu määrusena vastuvõtmine omab sotsiaalset mõju, samuti mõju majandusele, elukeskkonnale, regionaalarengule ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele.

Haldusreformi eesmärgiks on:

- a) võimekus pakkuda inimestele paremaid avalikke teenuseid (so teenuseosutamise potentsiaali kasv)
- b) tagada piirkondade konkurentsivõime kasv
- c) täita iseseisvalt neile seadusega pandud ülesandeid

Nimetatud eesmärkide tarvis on oluline, et reformi tulemusena tekivad asustussüsteemi loogilisi seoseid arvestavad omavalitsusüksused, kus on piisavalt elanikke, mis on funktsionaalselt ja majanduslikult sidusad ja mis lähtuvad elanike põhjendatud vajadustest elukorralduseks paremate tingimuste tagamisel.

Arvestades haldusreformi seaduse kriteeriume, eesmärkide ja territoriaalse terviklikkuse põhimõtet on Halinga valla, Tootsi valla, Vändra alevi ja Vändra valla ühinemisel üheks omavalitsusüksuseks positiivne mõju haldusreformi eesmärkide täitmisele järgmiste Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 7 lõikes 5 sätestatud ajaolude osas⁵.

Ajalooline taust

Ühinevate valdade territooriumitel on ajalooliselt paiknenud kuus kihelkonda allpooltoodud orienteeruva suurusega:

Hanila kihelkond 470 km²
Karuse kihelkond 250 km²
Kirbla kihelkond 163 km²
Lihula kihelkond 75 km²
Mihkli kihelkond 446 km²

⁵ Ühinevate valdade haldusterritoriaalse korralduse muutmise taotlemise otsuse seletuskirja põhjal.

Varbla kihelkond 275 km²

Neist kihelkondadest Hanila, Karuse, Lihula ja Mihkli (Soontagana muinaskihelkonna keskosa) on varasemad kihelkonnad. Kirbla kihelkond on eraldatud Lihula kihelkonnast 15. sajandil, Varbla kihelkond Hanila kihelkonnast 17. sajandil.

Varasema ajalooajalooperioodi piirkonna juhtiv muinaskihelkond on Soontagana, mille mõju alla jäi suurem osa Läänemaast ja Pärnumaa alad kuni teisele poole praegust Pärnu linna. Soontagana oli juhtpositsioonil (Läänemaa põhjapoolses osas sarnaselt Ridala), kuigi Hanila, Karuse ja Lihula olid iseseisvad muinaskihelkonnad. Varasemas ajaloos on põhjapoolse mõjupiiri määranud piirkonna kõige tõsisem veetakistus Kasari jõgi.

Haldusterritoriaalse korralduse muutmisega tekkiva Lääneranna valla territooriumile jäävad täies ulatuses Hanila, Karuse ja Lihula kihelkonnad. Kirbla kihelkonnast jäävad äärealad Läänemaa Kullamaa valda ja Raplamaa Vigala valda. Mihkli kihelkonnast jäävad lõunapoolsed alad Pärnumaa Audru valda, väiksemaid piirierinevusi on ka Koonga valla idapoolsete naabritega. Varbla kihelkonna lõunapoolne osa kuulub Pärnumaa Tõstamaa valla koosseisu.

Lähtudes eelpooltoodust kujuneb Lääneranna valla territooriumi suuruseks 1362 km², mis on kunagise kuue kihelkonna üldpindalaga võrreldes natuke üle 300 km² väiksem.

Kuna ajalooliselt on pidevalt piire nihutatud, siis nõukogude ajal kujunenud praeguste maakondade piirid ei arvesta enamasti kunagiste kihelkondade piire. Lähiajaloo perioodis on käsitletava nelja valla aladel piire sagedasti nihutatud. Eriti aktiivne oli piiride muutmise nõukogude perioodil. Enamasti need muudatused ei ole lähtunud varasematest või eelnevatest ajaloolistest piiridest.

Lähtuvalt pikemast ajalooajalooperioodist on ühinevate valdade elanikud olnud sotsiaalselt ja majanduslikult seotud. Lähiajaloo jooksul on piirkonda jagatud erinevate maakondade vm piirkondlike struktuuride vahel, mis on mingil määral nõrgendanud ajaloolist sidet. Samas on toimunud pidev koostöö erinevates valdkondades Hanila, Koonga, Lihula ja Varbla valdade vahel.

Hilisemas ajaloos on Soontagana muinaskihelkonna meresadam muutunud piirkonna kõige suuremaks asustatud punktiks Pärnu linnaks, mis on ka moodustuva Lääneranna valla oluliseks järgmise taseme teenuskeskuseks. Valdava osa moodustuva Lääneranna valla elanike jaoks on ta lähim suur keskus, kuigi tänapäeva mobiilsete võimaluste juures on ka teised suuremad keskused kergesti kättesaadavad. Seda näitab eriti piirkonna tööjõulise elanikkonna laia ulatusega tööränne piirkonnast väljapoole.

Ühinemise mõju elanike elutingimustele

Neli ühinevat valda on oma senistes arengusuundades väärtustanud oma head ja turvalist elukeskkonda ning samal suunal plaanitakse jätkata ka moodustuvast Lääneranna vallast.

Omavalitsuste ühinemisega piirkonna elanike senised elutingimused oluliselt ei muutu. Säilivad senised teenused ja nende osutamise kohad, täienevad sotsiaalteenuste pakkumise võimalused ning teenuste loetelu. Nelja ühineva omavalitsuse tugevused kasutatakse tulevikus ära ning arendatakse nende alusel välja ühtlase kvaliteediga avalike teenuste võrk.

Kuna ühinemine toimub maakonnaüleselt, siis on vastavalt vajadusele vaja muuta ühistranspordivõrku nendele elanikele, kel pole isiklikku sõiduvahendit. Hanila valla osas on vaja parendada ligipääsu Pärnule. Koonga ja Varbla valdade osas tekitada ühistranspordi võimalusi ühinemisel tekkiva Lääneranna valla keskusele Lihulale. Välja arvatud keskuste loogika muutumisest tingitud ühistranspordi korrigeerimine, ei ole eeldada, et ülejäänud elanike senine liikumine oluliselt muutuks nii töö käimisel kui ka teenuste tarbimisel.

Piirkonna elanike ühtekuuluvustunne

Tulenevalt kuulumisest erinevatesse maakondadesse ja valdadesse on teineteisest kaugemale jäävate piirkondade ühtekuuluvustunne nõrk. Moodustuv omavalitsus oma 1362 km² suuruse alaga on lihtsalt niivõrd ulatuslik, et ei saa eeldada taolise tunde olemasoluga. Koostööd kogukondade tasemel tehakse väiksemate piirkondade kaupa, samuti on taoline ühtekuuluvustunne omane seniste valdade kogukonna osadele.

Kultuuriliselt on läbi käidud kogu aeg piiriüleselt sõltuvalt sellest, kus pakutakse kvaliteetsemaid üritusi. Samuti on tööranne seotud sellega, mis ettevõtted kusagil pakuvad sobivat tööd ja kõrgemat sissetulekut.

Omavalitsuste üleseid teenuseid on tarbitud seniste valdade piiriüleselt enamasti piirnevate asustusüksuste elanike poolt (haridus, sport, kultuur, jaekaubandus). Suurem pakutavate teenuste valik on Lihula linnas, kuhu tullakse sellel eesmärgil laiemast piirkonnast.

Kõigi ühinevate omavalitsuste kultuuriline ning majanduslik taust on sarnane. Omavalitsuste tasemel on tehtud osades valdkondades pikaajast ja pidevat koostööd, arvestamata maakondlikku kuuluvust. Arvestades tekkiva omavalitsuse suurust võib eeldada seniste piirkondlike ühtekuuluvustunnete tugevnemist. Tervikliku uue omavalitsuse ühtekuuluvustunde teke vajab väga pikka ajaperioodi ning sihikindlat tööd selles suunas. Suurimaks ühtekuuluvustunde tekitajaks saab ilmselt tulevikus olema ühiselt tekkivad uued traditsioonid ning seniste traditsioonide edasikandmine ja tunnustamine kogu vallarahva poolt.

Ühinemise mõju avalike teenuste osutamise kvaliteedile

Omavalitsusüksuste ühinemisel seatakse lisaks haldusreformi seadusega ette nähtud omavalitsusüksuse miinimumsuuruse saavutamisele ja haldusreformi rakendamisele eesmärgiks ka uue omavalitsuse võimekuse kasv, kvaliteetsete avalike teenuste pakkumine, piirkonna arengueelduste kasutamine ja ühtlasem piirkondlik areng. Ühinemise teel moodustunud Lääneranna vald toetab vallaelanike heaolu ja rahulolu oma kodukohaga, väärtustab kogukondade jätkusuutlikku arengut, head elukeskkonda ja traditsioonide püsimist, teeb koostööd kinnisvara omanikega.

Uue omavalitsuse kõigile elanikele peavad olema võrdsel ja kvaliteetsel tasemel piirkonnas pakutavad avalikud teenused. Arvestades nelja omavalitsuse ühinemisel tekkivat massiefekti peab sama raha eest saama rohkem ja parema kvaliteediga enamikke teenuseid. Nende teenuste osas, millel ei teki eelpoolmainitud efekti, ei tohi teenuse osutamise kvaliteet langeda.

Lähtuvalt ametnike spetsialiseerumisest tõusevad konkreetsete ametnike pädevus ja oma valdkonna tundmine, mis eeldab nendepoolse teenindamise kõrgemat taset.

Erasektori poolt pakutavate teenuste osutamine ja selle kvaliteet sõltub sageli teenindavate elanike arvust. Sellega seoses tuleb soodustada ettevõtlust ning aidata luua piirkonda lisatöökohti, mis vähendaks survet elanikkonna vähenemisele.

Ühinemise mõju haldussuutlikkusele

Omavalitsuste haldussuutlikkust on hinnatud senini teoreetiliste andmete alusel, sisulisele küljele tähelepanu pööramata. Lähtuvalt sellest on kõigi seni ühinenud omavalitsuste haldussuutlikkus vastavates tabelites kohe ühinemisjärgselt järsult tõusnud.

Hanila, Koonga, Lihula ja Varbla valla ühinemisel ei saa koheselt eeldada, et automaatselt tõuseb uue Lääneranna valla haldussuutlikkus. Ühinemine loob vaid eelduse, et haldussuutlikkust on võimalik läbi suurema omavalitsuse tõsta. Haldussuutlikkuse tõusu kiirus sõltub uue omavalitsuse volikogu liikmete, ametnike ja allasutuste juhtide pädevusest ning töövoimest. Kindel on see, et seniseid eraldi olevates valdades osutatavaid teenuseid ja toimivaid protsesse jätkatakse peale ühinemist ühiselt.

Ühinemislepinguga on määratletud nelja aastane üleminekuperiood, kus erinevad organisatsioonid ühendatakse ja ühtlustatakse lähtuvalt lepingus määratletud eesmärkidest. Olulisemat üldist haldussuutlikkuse kasvu, mis paistab juba ka väljapoole, võib eeldada peale ühinemislepingus sätestatud perioodi lõppu. Üksikutes valdkondades võib edu saavutada tõenäolisemalt varem.

Ühinemisega soovitakse lihtsustada veelgi asjaajamise korraldust, võtta kasutusele senisest enam elektroonilisi vorme, luua regulatsioone, mis piiritlevad keskkonna, milles ametnikel on pädevus otsuseid teha kiirelt ning võrdse kohtlemise printsiibist lähtuvalt ja hea halduse tava arvestades.

Arvestades piirkonna hõredat asustust on sel pärssiv mõju haldussuutlikkusele, kuna osade teenuste osutamine teenuse saaja kohta tuleb riigi keskmisest tunduvalt kallim. Siin ei ole erisusi ühegi ühineva omavalitsuse osas, kuna kõik on sarnase asustustihedusega. Piirkonnas on ainult üks linn ja alevik.

Ühinemise mõju demograafilisele situatsioonile

Demograafiliselt on kõigi nelja ühineva omavalitsuse elanike arv langustrendis. Selles osas liitujate vahel olulisi erisusi ei ole. Üksikutes väiksemates piirkondades võib see olla stabiilsem, kuid need ei mõjuta oluliselt piirkonna üldist trendi.

Elanike koosseisus on üsna suur osakaal eakatel inimestel. Sündide arv on stabiliseerunud, kuid jääb tugevasti alla surmade arvule, mistõttu loomulik iive on negatiivne. Paljud noored ei naase piirkonda tagasi peale õpinguid, sest kohapeal pole piisavalt vabu töökohti. Vabade töökohtade puudus on isegi madala palgatasemega töökohtade osas.

Ühinemine iseenesest demograafilist situatsiooni ei muuda. Muutusi saab esile kutsuda edasiste poliitiliste valikutega – erinevad toetused, elukeskkonna arendamine, ettevõtluskeskkonna paranemine sellega kaasnev uute töökohtade teke ja palgataseme paranemine.

Ühinemise mõju transpordi ja kommunikatsiooni korraldusele

Transpordikorraldus ühinevate omavalitsuste piirkonnas on seni korraldatud rahuldavalt. Iseenesest ühinemine ei mõju transpordile millegagi. Lähtuvalt ühinemisest, kus Lääneranna valla keskus nihkub osade valla piirkondade jaoks vallakeskusena senisest kaugemale, tekib vajadus nende piirkondade jaoks tekitada ühistranspordivõrk uue keskusega. Koostöös Pärnumaa Ühistranspordikeskusega tuleb välja selgitada vajadused ning need järgmise

ühistranspordi hankega ellu viia. Eriti tähtis on siduda Koonga ja Varbla vallad paremini Lihula linnaga.

Liikumisvajadust valla keskusesse võib vähendada valla ametnike vastuvõtt teeninduspunktides.

Läänemaa 2018. aastaks läbiviidava liinihankega luuakse Hanila piirkonna jaoks parem ühendus Lihulaga. Elanike hulgas tuleb läbi viia uuring, kui suur on vajadus Hanila piirkonna inimestel Pärnu suunal liikumiseks, et siis liinivõrku vastavalt muuta.

Ühinemisel peab uus vald arvestama, et ta on hõredalt asustatud, sõita soovijaid on võrreldes tihedamalt asustatud piirkondadega vähem. Seega dotatsiooni osakaal liinivõrgu üldkuludes on keskmiselt suurem. Liinivõrgu laiendamine ja parendamine sõltub selle tõttu riigi valmisolekust piirkonna eripäraga arvestada.

Kommunikatsiooni osas on neli liituvat valda toiminud seni iseseisvalt. Kokku on lepitud, et ühinemisel võetakse üle kõigi osapoolte kõik paremad kogemused. Sellega luuakse eeldus, et nii vallasisene kui ka väline kommunikatsiooni korraldus läheb kindlasti paremaks. Kommunikatsioonikanalitest pannakse eriti rõhku elektroonilistele – valla veebileht ja uudiste portaal. Korrektnel informatsioonivahetus tuleb sisse seada kõigi Lääneranna valla kodanikeühenduste ja küladega.

Ühinemise mõju ettevõtluskeskkonnale

Seniste nelja omavalitsuse sarnaseks mureks on olnud ettevõtluse edendamine nii nende käsutuses olevate vahendite kui võimaluste nappusega. Suuremas omavalitsuses suudetakse elukeskkonna edendamise ja kvaliteetsete avalike teenustepakkumisega tagada ettevõtjatele vajalikud avalikud teenused, mis on elementaarselt vajalikud tööealise elanikkonna piirkonnas hoidmiseks või selle juurde meelitamiseks. Ilma nende baasteenusteta ei ole võimalik ettevõtlusel piirkonnas toimida.

Suuremal omavalitsusel on paremad võimalused infrastruktuuri loomisel või korrastamisel, millest tähtsamad on teed ja side. Samuti muu infrastruktuuri väljaehitamiseks ettevõtte krundini. Suuremate ettevõtlust toetavatest projektidest saab välja tuua Virtsu ettevõtluskeskuse väljaehitamise vajadust, kuna see mõjutab uute töökohtade loomisega kogu tekkiva Lääneranna valla territooriumi.

Moodustuv omavalitsus peab tõdema, et ta asub keskustest kaugel, ettevõtjate logistika on selle tõttu kallim, kui suuremates keskustes. Mis tähendab, et ühinemise mõju ettevõtlusele on tagasihoidlik võrreldes riigi võimalustega toetada regionaalpoliitikaga ääremaadel paremat toimetulekut.

Ühinemise mõju hariduslikule olukorrale

Alusharidust pakkuvad lasteaiaid paiknevad moodustuvas Lääneranna vallas piisava tihedusega ja jäävad toimima senistes asukohtades. Peale Lihula lasteaia on kõik ülejäänud alushariduse asutused liidetud piirkonna koolidega. Lasteaedade töötajate töötasu ühtlustamine (senisele kõrgemaile tasemele) tagab kvalifitseeritud pedagoogide ja tublide õpetaja abide olemasolu.

Lasteaedades pakutakse samuti vajadusel tugiteenuseid – logopeed, psühholoog, tugiisik lapsele.

Lääneranna vallas on ühinemise eel välja kujunenud väikeste kodulähedaste koolide võrk. Kokku on lepitud seniste koolide jätkamises, nende omapära säilitamises ja tugevuste arendamises, tugiteenuste pakkumisel. Hariduslike erivajadustega lastele pakutakse valitud

koolis erinevaid tugiteenuseid. Liitumiseelselt on küsimuse all ainult Vatlas üldhariduse edasine andmine, kuna seales koolis on õpilaste arv tugevasti vähenenud ning ei ole eeldada lähiperioodis olukorra paranemist.

Lihulas on kavas jätkata gümnaasiumihariduse andmisega, eesmärgiga muuta antud kooliaste riigikooli filiaaliks.

Lähtuvalt eelpooltoodust võib välja tuua, et ühinemisega ei muutu hariduse kättesaadavus senisest halvemaks. Ühinemisega on seatud eesmärgiks tugiteenuste laiendamine ja parendamine.

Lääneranna valla kui organisatsiooniliselt ühtse teenusepiirkonna toimimine

Kogu Lääneranna valla territooriumil korraldatakse teenuste pakkumine ühtsetel alustel.

Lääneranna Vallavalitsus kui ametiasutus pakub avalikke teenuseid valla ametiasutuses Lihula linnas ning teeninduskeskustes Koongas, Kõmsil ja Varblas. Teeninduskeskustes töötavad ametnikud on samuti ametiasutuse töötajad. Osad Lihulas töötavad ametnikud võtavad regulaarselt inimesi vastu ka teeninduskeskustes. Selline töökorraldus tagab koostöö, kogemuste vahetamise võimalused ja organisatsioonilise kuuluvustunde ning ühtlase kvaliteedi. Samas delegeeritakse igale ametnikule otsustuspädevus ja tagatakse vajadusel täienduskoolitus selleks, et teha oma valdkonnas vastavalt pädevusele ja kehtestatud kordadele igapäevaseid otsuseid, anda haldusakte ning seega tagada vallaelanikele võimalikult kiire ja sujuv asjaajamine.

Kõigi nelja ühineva valla asutused valdavalt säilitatakse senisel kujul. Ühetüübilised ja sarnastel alustel töötavad hallatavad asutused liidetakse või ühendatakse vastavalt liitumislepingus määratule ning luuakse sellega tugevamad organisatsioonid, ühtlaselt kõrge teenuste kvaliteet ning tegusad töötajate meeskonnad.

Erinevate teenuste sisseostmisel kasutatakse efektiivsemaks majandamiseks hankeid, samas säilitatakse paindlikkus ning vajadusel hangete osadeks jagamine (näiteks teehoolduse, heakorra, haljastuse jne hangete puhul), et anda võimalusi ka piirkonnas tegutsevatele ettevõtjatele, kelle töömahud ei võimalda võistlemist suurte ettevõtetega.

Eelnõu ei oma olulist mõju keskkonnale, riigiasutuste korraldusele, riigi julgeolekule ega välissuhetele.

5. Määruse rakendamise seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamiseks teostavad ühinevad kohaliku omavalitsuse üksused vähemalt järgmisi tegevusi:

- 1) valla põhimääruse ja vallavalitsuse hallatavate asutuste põhimääruste kinnitamine;
- 2) arengukava kinnitamine;
- 3) üldplaneeringu koostamine;
- 4) eelarvestrateegia ja eelarve koostamine ja kinnitamine;
- 5) muude õigusaktide ajakohastamine;
- 6) ametiasutuste reorganiseerimine jne.

Eelnõu määrusena vastuvõtmine võib tuua kaasa kulusid kohaliku omavalitsuse üksuste eelarvetele tööjõukulude osas (eelpoolnimetatud tegevuste teostamiseks, hüvitised võimalike

koondamiste puhul), mis on võimalik katta haldusreformi seaduse § 20–23 sätestatud tingimustel ja korras riigieelarvest eraldatavast ühinemistoetusest.

Eelnõu määrusena vastuvõtmine toob kaasa kulud riigieelarvele. Haldusreformi seaduse § 21 lõike 4 alusel makstakse ühinemise järgselt vähemalt 5000 elanikuga omavalitsustele ühinemistoetust kahekordses määras (100 eurot elaniku kohta). Ühinemistoetuse arvutamisel võetakse aluseks elanike arv rahvastikuregistri andmetel 2017. aasta 1. jaanuari seisuga. Ühinemistoetust arvutatakse iga ühinenud omavalitsusüksuse kohta eraldi ning see ei või olla väiksem kui 300 000 eurot ja suurem kui 800 000 eurot iga ühinenud kohaliku omavalitsuse üksuse kohta.

Rahvastikuregistri andmetel elab 1. jaanuari 2017. a seisuga Hanila vallas 1441 inimest, Lihula vallas 2262 inimest, Koonga vallas 1075 inimest ja Varbla vallas 824 inimest. Kokku on tulevases omavalitsuses 5602 inimest. Lääneranna valla moodustumisel on riigieelarvest eraldatava ühinemistoetuse summaks **1 200 000 eurot**.

Ühinemistoetus eraldatakse arvestades haldusreformi seaduse § 22 kehtestatud ühinemistoetuse maksmise korda. Ühinemise tulemusena moodustunud kohaliku omavalitsuse üksuse ühinemistoetuse suuruse kinnitab Vabariigi Valitsus korraldusega.

Valla- või linnavalitsus peab ühinemistoetuse saamiseks esitama ühe kuu jooksul pärast ühinemise käigus moodustunud kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu valimiste tulemuste väljakuulutamist Rahandusministeeriumile ühinemistoetuse eraldamise taotluse, milles selgitab ühinemistoetuse kasutamise vastavust kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise soodustamise seaduse § 6 lõikele 2.

6. Määruse jõustumine

Eelnõu on kavandatud jõustuma Riigi Teatajas avaldamisele järgneval päeval, välja arvatud eelnõu §-d 1 ja 3. Nimetatud sätted jõustuvad kohaliku omavalitsuse volikogus valimistulemuste väljakuulutamise päeval.

Eelnõu jõustumise tähtajad on sätestatud Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 10 lõikes 1.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu ei saadeta eelnõude infosüsteemi EIS kaudu kooskõlastusringile, kuna see ei puuduta otseselt teiste ministeeriumite valitsemisala. Samuti ei saadeta seda kooskõlastamiseks üleriigilistele kohaliku omavalitsuse üksuste liitudele, kuna tegemist on omavalitsuste omaalgatusliku ühinemise otsustamisega, mille puhul ei ole vajadust teiste ühinemisega mitteseotud omavalitsuste arvamust küsida.